Rewarding Learning

Uimhir Lárionaid	
71	

Uimhir Iarrthóra

General Certificate of Secondary Education

2009–2010

Eolaíocht: Teastas Singil (Modúlach)

Gníomhaíocht Dhaonna agus Sláinte Modúl 2

Bonnsraith

[GSC21]

GSC21

DÉARDAOIN 25 FEABHRA 2010, MAIDIN

AM

45 nóiméad.

TREOIR D'IARRTHÓIRÍ

Scríobh d'Uimhir Lárionaid agus d'Uimhir Iarrthóra sna spásanna chuige sin ag barr an leathanaigh seo.
Scríobh do fhreagraí sna spásanna chuige sin sa scrúdpháipéar seo.
Freagair **gach ceann** de na **seacht** gceist.

EOLAS D'IARRTHÓIRÍ

Is é 45 an marc iomlán don pháipéar seo.
Léiríonn figiúirí idir lúibíní ar thaobh na láimhe deise de leathanaigh na marcanna atá ag dul do gach ceist nó do gach cuid de cheist.

Don Scrúdaitheoir amháin	
Uimhir Ceiste	Marcanna
1	
2	
3	
4	
5	
6	
7	

Marc Iomlán	

LEATHANACH BÁN

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

1 **(a)** Is féidir go ndéanfaidh alcól dochar má ólann duine barraíocht de. Ciorclaigh **dhá** rud is féidir a dhéanamh leis an dochar a bhaineann le halcól a **laghdú**.

Ól deochanna ard-alcóil amhail vodca agus uisce beatha

Ná hól níos mó ná líon na n-aonad atá molta

Ná hól barraíocht ach ag an deireadh seachtaine

Ná tiomáin i ndiaidh duit bheith ag ól

[2]

(b) Is féidir go ndéanfaidh drugaí dochar chomh maith. Úsáid línte le gach cineál druga a cheangal don phríomhéifeacht a bhíonn aige. Tá éifeacht amháin nach mbeidh in úsáid.

Druga	**Éifeacht**
	Tugann sé mothú "ard" d'úsáideoirí
Cannabas	
	Is féidir go mbeidh sé ina chúis le ailse na scamhóg
Cócaon	
	Mothaíonn úsáideoirí go bhfuil siad ar a suaimhneas, nó ar a "sáimhín só"

[2]

(c) Comhlánaigh na habairtí seo a leanas.

Roghnaigh ó:

aonocsaíd charbóin : ocsaigin : andúile : tarra : neamhurchóideach

Is féidir go ndéanfaidh caitheamh tobac dochar chomh maith. Ar na substaintí dochracha i ndeatach toitíní tá ____________________ agus ____________________. Tá nicitín ann chomh maith, a ardaíonn ráta an chroí agus is rud ____________________ é. [3]

Scrúdaitheoir Amháin

Marcanna | Athmharc

2 **(a)** Taispeánann an tábla thíos fás an daonra thar thréimhse 200 bliain.

Bliain	**Daonra/milliún**
1800	1000
1850	1500
1900	2000
1950	3000
2000	6000

(i) Úsáid an fhaisnéis seo le **líneghraf** a tharraingt ar an eangach thíos.

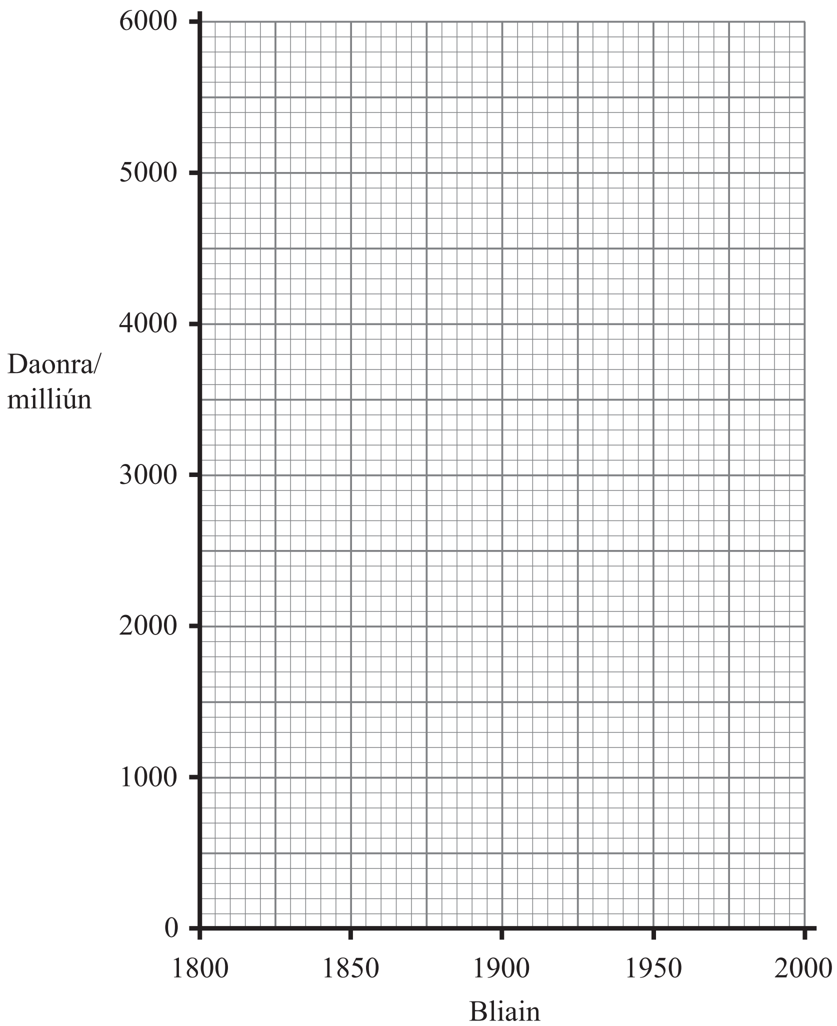

[2]

(ii) Ríomh an méadú a bhí ar an daonra idir na blianta 1800 agus 2000.

__________ milliún [1]

Scrúdaitheoir Amháin

Marcanna	Athmharc

(b) Tá méadú ar thruailliú ar cheann de na héifeachtí a tharla mar gheall ar an mhéadú ar dhaonra. Comhlánaigh an tábla thíos.

Roghnaigh ó:

uisce : báisteach aigéadach : nítrigin : talamh

cineál de thruailliú	**sampla**
aer	
	bruscar tí
	doirteadh ola

[3]

3 **(a)** Tá ceithre chineál d'fhuilghrúpaí daonna ann. Rinneadh suirbhé ar 10 nduine i mBéal Feirste agus fuarthas na torthaí seo a leanas.

Fuilghrúpa	Líon na ndaoine
A	2
B	3
AB	4
O	1

(i) Ainmnigh an cineál d'éagsúlacht a thaispeánann fuilghrúpaí daonna.

Roghnaigh ó:

leanúnach **neamhleanúnach** **clónáil**

__________________ [1]

(ii) **Níor** chóir an fhaisnéis sa suirbhé seo a úsáid lena dhéanamh amach gurb é fuilghrúpa AB an fuilghrúpa is coitianta i dTuaisceart Éireann. Luaigh dhá fháth le cad chuige.

1. ____

2. ____ [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(b) Is féidir le sócháin ghéiniteacha a bheith ina gcúis le éagsúlacht chomh maith. Taispeánann an léaráid seo thíos na crómasóim i gcealla Sheáin.

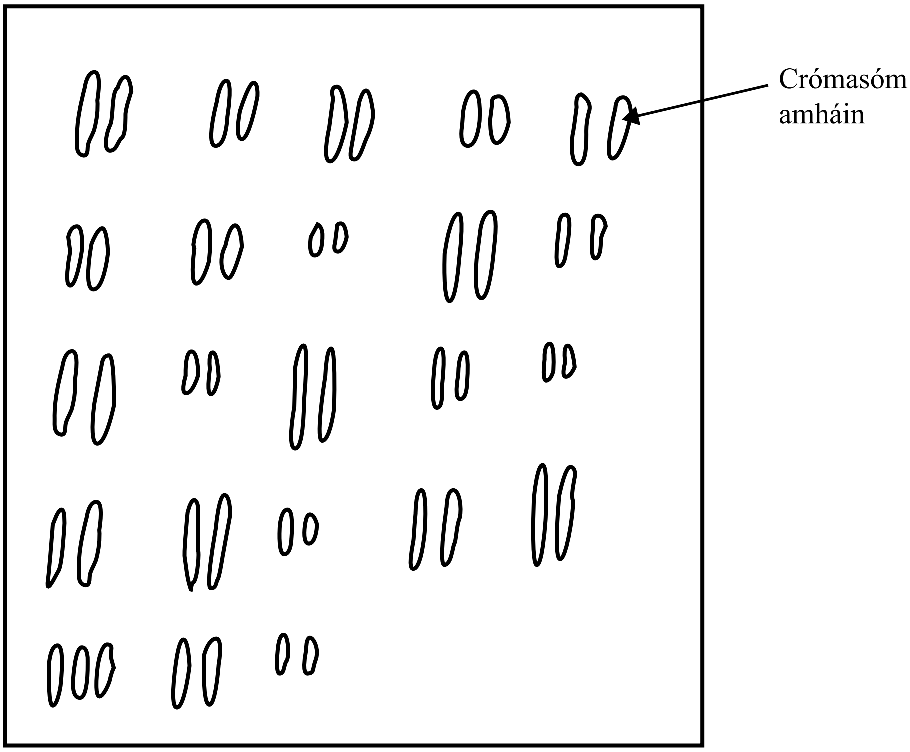

(i) De ghnáth tá 46 crómasóm i gcealla daonna. Cá mhéad crómasóm atá i gcealla Sheáin?

__________________ [1]

(ii) Ainmnigh an riocht sláinte atá ar Sheán.

Roghnaigh ó:

ailse : siondróm Down : fiobróis chisteach

____ [1]

(c) Sócháin i gcealla craicinn is cúis le hailse an chraicinn.

(i) Luaigh cad é a chiallaíonn an téarma ailse.

Roghnaigh ó:

cilldeighilt rialaithe : cilldeighilt neamhrialaithe :

fás neamhrialaithe miocrób

____ [1]

(ii) Ainmnigh an toisc thimpeallachta atá ina cúis le hailse an chraicinn.

Roghnaigh ó:

radathonnta : micreathonnta : solas UV

____ [1]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

LEATHANACH BÁN

(Leanann na ceisteanna ar an chéad leathanach eile)

4 **(a)** Leath ioraí glasa go gasta ar fud na hÉireann ón chéad lá a thug an duine isteach iad.

© Terry Whittaker/Alamy

© Eric Woods/OSF/photolibrary.com

Taispeánann an graf thíos líon na n-ioraí i gcoill i gContae Aontroma thar thréimhse daichead bliain.

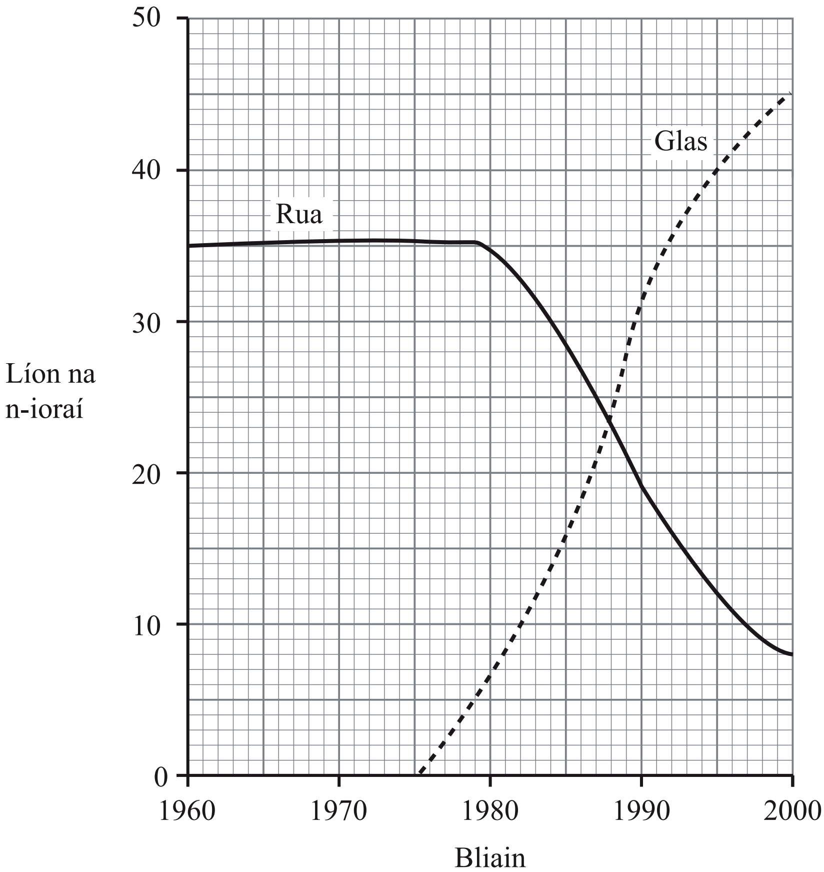

(i) Síltear gur tháinig laghdú ar líon na n-ioraí rua mar gheall ar na hioraí glasa bheith ag leathadh. Luaigh píosa **amháin** fianaise ón ghraf a thacaíonn leis seo.

____ [1]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(ii) Cad é a tharlóidh do na hioraí rua faoi dheireadh má leanann an líon acu ag laghdú?

____ [1]

(iii) Luaigh dóigh **amháin** ar féidir cosc a chur leis na hioraí glasa a bheith ag leathadh.

____ [1]

(b) **(i)** Is sampla é an t-iora glas de speiceas iomaíoch ionrach. An fhaisnéis a thugtar agus do chuid eolais féin in úsáid, luaigh dhá shaintréith a bhaineann le speiceas iomaíoch ionrach.

1. ____

2. ____ [2]

(ii) Ainmnigh speiceas iomaíoch ionrach **amháin** eile.

____ [1]

5 **(a)** Taispeánann an léaráid seo a leanas cad é a tharla nuair a d'éilligh fungas na baictéir a d'fhás Alexander Fleming i mias Petri.

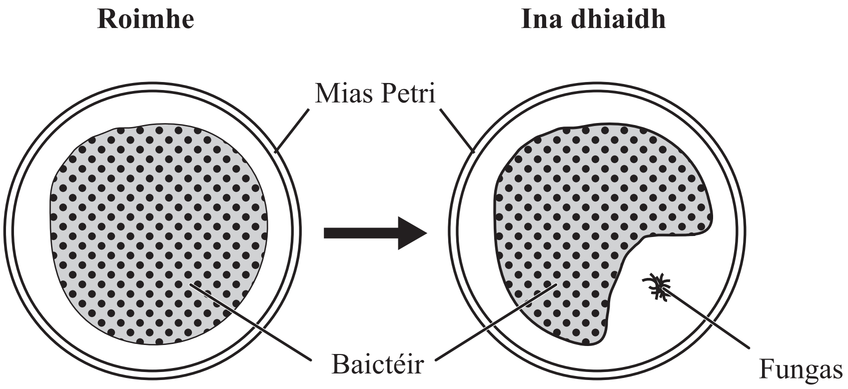

(i) Cén éifeacht a bhí ag an fhungas ar na baictéir?

____[1]

(ii) Ainmnigh an t-antaibheathach a táirgeadh i ndiaidh an bhreathnaithe seo ar deireadh.

____[1]

(iii) Ainmnigh galar **amháin** is féidir a leigheas le hantaibheathaigh.

____[1]

(b) Comhlánaigh an abairt seo a leanas.

Is féidir 'sárfhrídíní' a chosc de bheith ag leathadh trí

__________________ maith a bheith in ospidéil agus gan

antaibheathaigh a ró-úsáid, rud a choisceann baictéir a bheith

__________________ ina n-éadan. [2]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

6 Is féidir saileach a fhás mar bhithbhreosla. Fásann sé go hiontach gasta agus is féidir é a bhaint gach 3 bliana. Agus saileach ag fás, baineann sé dé-ocsaíd charbóin amach as an aer ach scaoileann sé isteach san aer arís í nuair a dhóitear é, agus cuirtear síos air mar neodrach ó thaobh carbóin de.

Úsáid an fhaisnéis seo agus do chuid eolais féin leis na ceisteanna thíos a fhreagairt.

(a) Is sampla d'fhorbairt inbhuanaithe é an dóigh a n-úsáidtear saileach mar bhithbhreosla. Déan cur síos agus tabhair míniú ar cad chuige.

____

____

____ [2]

(b) Luaigh cad é a chiallaíonn an téarma **neodrach ó thaobh carbóin de**.

____

____ [2]

(c) Luaigh buntáiste **amháin** as foinsí breosla atá neodrach ó thaobh carbóin de a úsáid.

____ [1]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

7 **(a)** Taispeánann an léaráid thíos fagaicít atá díreach ar tí cnap baictéar a shlogadh (a scriosadh).

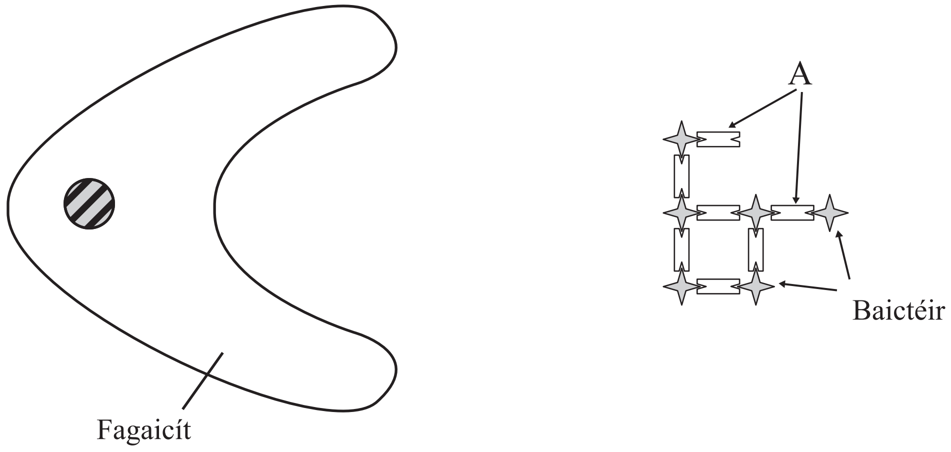

(i) Ainmnigh an próiseas a gcuirtear síos air thuas.

____ [1]

(ii) Ainmnigh na struchtúir atá lipéadaithe A ar an léaráid.

____ [1]

(iii) Úsáid an léaráid agus do chuid eolais féin le cur síos ar an dóigh ar thug cosaintí an choirp ar na baictéir teacht le chéile ina gcnap.

____

____

____

____ [3]

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

(b) Taispeánann an graf thíos an dóigh ar tháinig athrú ar chéatadán na bpáistí a bhí á vacsaíniú in éadan MMR le 15 bliana anuas.

Scrúdaitheoir Amháin	
Marcanna	Athmharc

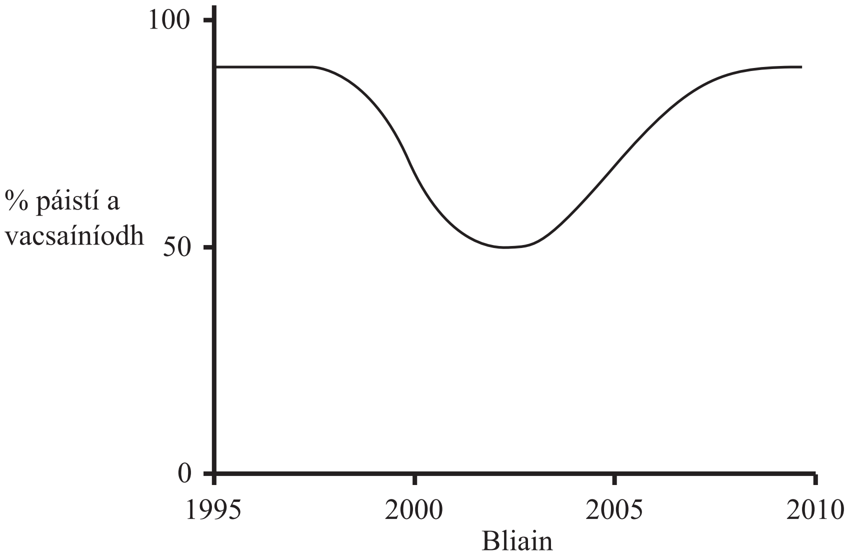

(i) Cuir síos ar an dóigh ar tháinig athrú ar chéatadán na bpáistí a bhí á vacsaíniú in éadan MMR le 15 bliana anuas. Mínigh an fáth ar tharla na hathruithe seo.

____

____

____

____ [3]

(ii) Ní dócha go mbeidh toradh 100% ar chlár vacsaínithe ar bith choíche. Luaigh fáth **amháin** le cad chuige.

____ [1]

SEO DEIREADH AN SCRÚDPHÁIPÉIR

Cuireadh isteach ar chead chun an t-ábhar cóipchirt uile a atáirgeadh.
I gcásanna áirithe is féidir nár éirigh le CCEA teagmháil a dhéanamh le húinéirí cóipchirt agus beidh sé sásta na hadmhálacha sin a fágadh ar lár a chur ina gceart amach anseo ach é a chur ar an eolas.